

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BANYAI ÁRPÁD, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pézúrtárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendőek

A III-ik egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága központi választmányának „Felhívás-“ára.

Tanítótestületünk e felhívást kiadta egy bizottságnak, hogy az tegyen róla véleményes jelentést a választmánynak. A bizottság jelentését s a választmány határozatát közöljük itt szövszerinti szövegökben, a mint következnek.

Mélyen tisztelt központi választmány!

Folyó év május hó 4-én 92. jkv. sz. a. azzal a megbízással tisztelt meg a t. választmány, hogy tegyünk véleményes jelentést a budapesti kartársaknak Budapesten 1889. márczius 23-án kelt s tanítótestületünk elnökségéhez április 7-én érkezett azon felhívására, melyben a magyarországi tanító-egyesületeket és testületeket a III. egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottsága nevében f. év augusztus 20-ára Budapestre meghívják, hogy a végrehajtó-bizottság ott tartandó nagygyűlésén magukat küldötteik által képviseltessék. E megbízásban eljártunk s jelentésünket az alábbiakban terjesztjük a mélyen tisztelt választmány elé.

Mindenekelőtt bocsánatot kell kérnünk a mélyen tisztelt választmánytól, hogy jelentésünk terjedelmesebb, mint első tekintetre szükségesnek látszhatnék. Szolgáljon ezért mentségünkre, hogy mi kötelességünknek tartottuk úgy a magunk, mint a mélyen tisztelt választmány érdekében a kérdést lehetőleg minden oldalról megvilágitani, hogy a hozandó határozat annál biztosabb alapokon nyugodjék. Lehet, hogy még ily terjedelem mellett is maradnak el részletek, melyek a tárgy tüzetes kifejtéséhez szükségesek volnának; de nem akarunk visszaélni a mélyen tisztelt választmány türelmével. A netalán hiányzó részleteket kipótolja a mélyen tisztelt választmány bölcsesége, s az esetleg felmerülő kérdéseknél kötelességünknek tartjuk mi is felvilágosítással szolgálni, a melynyire tölünk lehet.

Tiszteletteljes jelentésünk a következő:

A kolozsmegyei tanító-testület még 1881-ben elhagyta az egyetemes tanítói gyűlésezés alapját s átlépett a vallás- és közoktatásügyi miniszter által 1881. június 30-án 12.196. sz. a. augusztus 12-ére Budapestre összehívott országos tanítói képviseleti közgyűlésbe, s annak a mondott év július 28-ától augusztus 6-áig tartott előkészítő bizottsági, valamint aug. 12-étől aug. 19-éig folyó nagygyűlési tanácskozásaiiban képviselője által részt is vett. Ösztötte azoknak felfogását, a kik a mai előhaladott kor-

ban nem pártolják az úgynevezett ösgyűléseket, melyeknek alakulása a helyi, vagyoni viszonyoktól s egyéb előre ki nem számítható véletlenség esélyeitől függ; tanácskozásai könnyen a magánérdekek és szenvedélyek játékává válnak, határozatai általa legkedvezőbb esetben is csak azok érzik magokat kötelezve, a kik történetesen éppen a gyűlésen jelen vannak. Tanító-testületünk abban a nézetben volt, hogy az ország tanítói közgyűlésének méltóságát, erkölcsi súlyát csak a képviseleti rendszer biztosíthatja, s a tanügyre nézve üdvös intézményeket csak olyan gyűléstől várhatunk, mely a tanító-testületek számarányának s értelmi súlyának méltányos figyelembetartásával a képviseleti rendszer általánosan érvényes elvei szerint alakul meg s folytathatja tanácskozásait.

Ezen meggyőződésben folytunk be létrehozásába azon intézményeknek s határozatoknak, melyeket az 1881-iki, első országos tanítói képviseleti közgyűlés egyobek közt az előkészítő bizottságra, az orsz. tanító-testületi közgyűlés szervezetére s az Eötvös-alapra nézve megállapított.

Tudvalevőleg az első orsz. tanító képvis. közgyűlés az ország tanítói képviseletének tekintette magát s mint ilyen egész terjedelmében átvette az országos tanító-gyűlések körébe eshető ügyeket az Eötvös-alap kivételével, melyre nézve a következő határozatot fogadta el:

1. „Az országos tanító-testület ügykörébe veszi az Eötvös-alap gyarapítását.

2. Az orsz. képviseleti tanító-testületi közgyűlés kiküld egy 4—5 tagból álló bizottságot, mely érintkezésbe teszi magát a III-ik egyetemes tanítógyűlés végrehajtó-bizottságával az Eötvös-alap átvétele tárgyában.

3. A közgyűlés utasítja a kiküldött bizottságot, hogy azon esetre, ha az átvételben megegyezés történik, javaslatot készítsen az Eötvös-alap kezelése, gyümölcsözötése, a segélyek kiosztása és alapszabályok módosítására vonatkozólag, jelentését pedig minden esetben terjeszse a II-ik országos tanítói testület közgyűlése elé.

4. Addig is, míg a II-ik orsz. tanítógyűlésnek alkalmia leend a javaslatot tanácskozás alá venni, az Eötvös-alapot kezelje a mostani bizottság.

5. A javaslat 1-ső pontja értelmében az országos képviseleti tanítói közgyűlés, már a jelen alkalommal leikes felhívást intéz az ország összes tanítói-egyesületei és testületeihez, hogy az Eötvös-alap gyarapítását minden lehető módon előmozdítsák.

A közgyűlés összes megállapodásai, valamint az Eötvös-alapra nézve hozott határozata ellen a III-ik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó-bizottsága nem tett sem-

mi ellenvetést, mert érezte, hogy ő mint tanító-gyűlési intézmény nem az ország-tanítóinak képviselője, hanem csak azon 814 tanítónak megbízottja, a kik a III-ik egyetemes tanító-gyűlésen jelen voltak, másfelől mint az Eötvös-alap kezelője igazság szerint csak a részvényesektől fogadhat el utasítást. A végrehajtó-bizottság tudta, hogy az őt annak idején megbízott 814 tanító, valamint az Eötvös-alap részvényesei is vagy közvetlenül mint képviselők, vagy közvetve, mint választók mind ott vannak az orsz. tanítói képviseleti közgyűlésen azon netalán létezhető kevés számú egyeseken kívül, kik annyira nem érdeklődnek a tanügy iránt, hogy egyik tanító-testületbe sem állottak be.

A közgyűlés határozatait némi módosítással Trefort miniszter is elfogadta. Közöljük a miniszter határozatait az Eötvös-alapra nézve szösz szerint.

„Az Eötvös-alapra nézve megállapítatik:

1) Az orsz. tanító-testület ügykörébe veszi az Eötvös-alap gyarapítását.

2) Az ország. képviseleti tanító-testületi közgyűlés kiküld egy 4—5 tagból álló bizottságot, mely érintkezésbe teszi magát a III-ik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó-bizottságával az Eötvös-alap átvétele tárgyában.

3) A közgyűlés utasítja a kiküldött bizottságot, hogy azon esetre, ha az átvételben megegyezés történik, javaslatot készítsen az Eötvös-alap kezelése, gyümölcsöztesése, a segélyek kiosztása és alapszabályok módosítására vonatkozólag.

4. Addig, míg a második országos képvis. tanítói közgyűlés összejő s a kiküldött bizottság jelentését és munkáját ennek eléje terjesztheti; az Eötvös-alapot kezelje az e végre most is fenálló bizottság azon megfigyeléssel, hogy a kezénél levő tőkét egy közhitelnek örvendő biztos pénzintézetnél helyezze el s a segély kiosztása végett esupán a kamatokat vehesse fel. Ez számadásait évenként szokott módon a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjessze.

5) A javaslat első pontja értelmében az orsz. képviseleti tanítói közgyűlés, már a jelen alkalommal lelkes fölhívást intéz az ország összes tanító-egyesületei- és testületeihez, hogy az Eötvös-alap gyarapítását minden lehető módon előmozdítsák.

6) Az Eötvös-alap feletti föfelügyelettel a jövő második országos tanítói-gyűlés egybejöttéig Tóth József Pestmegye kir. tanfelügyelője bizatik meg, ki az alap állapotáról minden negyed évben a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez jelentést tesz.

Egy néhány idézetre még szükségünk van. Ide teszszük.

A vall.- és közokt. miniszter által 1882-ik évi jan. 31-én jóváhagyott szervezeti szabályzat 2. §-a így szól: „Az országos tanító-testületi képviseleti közgyűlés minden két évben egyszer hivatik össze Budapestre, rendszerint augusztus hónapban, s minden ily gyűlés legfeljebb nyolcz napig tart.

A gyűlést a vall.- és közoktatásügyi miniszter hívja össze.

Rendkívüli esetben a miniszter rendkívüli gyűlést is hívhat egybe.

A szervezeti szabályzat 8. §-a eképpen van:

„A két évenként össziüendő országos tanítói gyűlés tárgyainak előkészítése végett egy előkészítő-bizottság alakittatik.

Az előkészítő bizottság áll: Az utóbbi országos tanítói közgyűlésen kijelölt 14 tanító-egyesület egy-egy képviselőjéből.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter által kinevezett három kir. tanfelügyelőből, az állami tanítóképezdek

három, a polgári iskolák egy képviselőjéből.“ Ide teszszük még a 9. §-t, mely így szól:

„Az előkészítő bizottság a miniszter által kinevezett elnök vezetése alatt tartja üléseit; kebeléből egy alelnököt és két jegyzőt választ.“

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1883. márczius 19-én 9981. sz. a kelt rendeletével a szervezeti szabályzat idézett 2-ik. illetőleg 8-ik szakaszai értelmében összehívta a II-ik országos tanítói képviseleti közgyűlés előkészítő-bizottságát 1883-dik évi augusztus hó 4-ére; magát a gyűlést pedig augusztus 20-ára Budapestre.

Az előkészítő bizottság tanácskozott augusztus hó 4—18. napjain, a közgyűlés augusztus 19., 21., 22., 23., 24. és 25. napjain.

Nem újítjuk fel emlékezetünkben, mert szeretjük elfelejteni azon számtalan kellemetlenséggel járt sok nehézséget, melyet a központi végrehajtó bizottság egyes tagjai akár akadékoskodásból, akár rövidlátásból, akár tulhajtott aggodalmaskodásból útba gördítettek, hogy az Eötvös-alap ne mehessen át az orsz. tanítói képviseleti közgyűlés kezébe. Csak azt említjük meg, hogy a központi végrehajtó-bizottság az 1883-ik év pünköstjére egy végrehajtó-bizottsági nagygyűlést hívott össze, tehát egy olyant, a milyenre most bennünket meghívott. E nagygyűlésen megjelent 26 fővárosi tag s 18 vidéki tanító-egyesület képviselője.

Hogy az ország tanító-testületei, melyek közül mindenik minden tíz tag után egy képviselőt küldhetett volna, csak ily mértékben volt képviselve ezen 1883. május 13-ik és 15-ik napjain tartott végrehajtó-bizottsági nagygyűlésen, holott tudva volt, hogy ennek a gyűlésnek egyik legfontosabb tárgya az Eötvös-alap átadásának kérdése lesz: nem tudjuk egyébre magyarázni, mint arra, hogy a többség az átadást természetesnek tartotta. A többség azt tartotta, hogy felesleges idővesztegetés lenne magamagával alkudoznia; hiszen megmondta már az 1-ső orsz. képvis. tanító-gyűlésen, hogy átadja magának s átveszi maga az Eötvös-alapot. Ki is küldötte az átvételre az 5-ös bizottságot annak idején. A kinek szava van ellene, ám emelje fel a végrehajtó-bizottság nagygyűlésén. A többség, ha szükség lenne reá, ismét nyilatkozhatik, a már úgy is összehívva levő s augusztus 20-án össze is gyűlő képviseleti gyűlésen.

Ugy hogy nem hiszszük, hogy tévednénk, ha az 1883-ik évi máj. nagygyűlésen megjelenésre nézetük szerint jogosított, de meg nem jelent tanítókat mind ahhoz a párthoz számítjuk, mely az Eötvös-alap átadását helyeselte s az ösgyűlések idejét lejártnak tartotta. De hagyjunk fel az okoskodással, beszéljenek a tények.

A nagygyűlés az átadás kérdését tíz tag írásbeli kívánságára névszerinti szavazással döntötte el s a szavazás eredménye az lett, hogy a gyűlés 26 szavazattal 9 ellenében elhatározta, hogy az Eötvös-alapot át kell adni az orsz. képviseleti tanítói-gyűlésnek, bizonyos feltételek mellett s az ügy lebonyolítására megválasztott egy öt tagu bizottságot: Jenny József, Örley János, Péterfy Sándor, Sebestyén Gyula és Tanos Imre személyeikben, hogy ezek egyetértve az orsz. képvis. tanítói közgyűlés ötös bizottságával az Eötvös-alap alapszabályain az imént érintett feltételek értelmében a szükséges módosításokat ejtsék meg.

A nagy gyűlés további határozata az volt, hogy a módosított alapszabályokat le kell küldeni az orsz. tanítói egyesületeinek oly felszólítással, hogy nyilatkozzanak, át lehet-e adni azok alapján az Eötvös-alapot az ország. képvis. tanítói közgyűlés kezelésébe egy új egyetemes gyűlés tartása nélkül, vagy sem. Ha a nyilatkozó egyesüle-

tek többsége igennel felel, akkor a végrehajtó-bizottság fel van hatalmazva az átadásra; ha nemmel felelne, akkor a végrehajtó-bizottságnak kötelessége egyetemes gyűlést hívni össze aképpen, hogy a gyűlés 1883. auguszt. 21-ig megtörténjék.

A központi végrehajtó-bizottság a nagygyűléstől nyert utasítás értelmében 1883. május 27-én szétküldötte a módosított alapszabályokat s a nyilatkozatra felhívást oly kérelemmel, hogy a tanító-testületek terjeszszék véleményeiket legkésőbb július 15-ig a végrehajtó-bizottság elnökségéhez.

A felszólítás eredményeül a tanító-testületek nyilatkozatai összesítve a végrehajtó-bizottság 1883. aug. 5-én tartott gyűlésén jöttek nyilvánosságra. Az itt történt elnöki jelentés szerint addig nyilatkozott 49 egyesület. Ezek közül egyetemes gyűlés nélküli átadás mellett nyilatkozott 39, egyetemes gyűlés mellett adja át 6, nem hajlandó átadni az alapot 4 egyesület.

A végrehajtó-bizottság meggyőződve arról, hogy a tanító-testületek legnagyobb része beléegyezik az Eötvös-alapnak az orsz. képv. tanítói gyűlés kezeibe való átadásába, határozatilag kimondta, hogy egyetemes tanító-gyűlést nem tart, hanem átadja az Eötvös-alapot az orsz. tanító-gyűlés által választandó kezelő-bizottságnak, mihelyt az alapszabályok a kormány jóváhagyását megnyerik.

Igy vette át a III-ik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó-bizottsága mandatumának utolsó lapját is az 1883. augusztus 19., 21., 22., 23., 24. és 25-ik napjain ülésezett orsz. tanítói képv. közgyűlés, mely aztán a miniszter elterjesztésre megállapította az Eötvös-alap alapszabályait s egyidejűleg némi módosításokat tett az országos tanító-testületi közgyűlés szervezetén.

A közgyűlés munkálatait a közoktatásügyi miniszter 1885. évi május 12-én erősítette meg.

A megerősített pontozatokból közlünk egy párt.

Az Eötvös-alap kezeléséről szóló 28. § ban ez áll: „Az alap vagyont kezelő- és gyűjtő-bizottság legalább 30 tagból áll, kiket az orsz. képv. tanító-gyűlés, az alapügyeit előkészítő bizottságának ajánlatára választ az alaprendes-, alapító- és tiszteletbeli tagjai közül és pedig olykép, hogy a bizottság tagjainak $\frac{2}{3}$ része, tanítók, illetőleg tanítónők (népiskolai, polgári és képezdei) legyenek.

29. §. „A gyűjtő- és kezelő orsz. bizottság tagjainak fele minden rendes orsz. képv. tanító-gyűlésen a bizottságból kilép s új választás által pótolatik. Az első ízben való kilépés sorsolás által döntenek el. A kisorsolt vagy kilépett bizottsági tagok újból megválaszthatók.“

Az alap jótéteményeit osztó országos bizottságra nézve így szól a 48. §.

„Ezen (osztó) bizottság évenként egy ízben tart ülést, rendszeren augusztus hóban, és a következőkép alakul meg:

Tagjai: 1) az orsz. kezelő- és gyűjtő-bizottság; 2) mindenkor az orsz. képv. tanító-gyűlés által saját kebeléből választandó 20 oly vidéki tag, kik az alapnak rendes tagjai; 3) az 500 frtot vagy ennél nagyobb alapítványt tett tagok; 4) az alap tiszteletbeli tagjai, és 5) a 6. §. c) pontjában említett tanító-egyesületek és testületek képviselői, habár azok nem is küldhetnek képviselőt az orsz. képv. tanító-gyűlésre.“

Hadd legyen itt az idézett 6. §. c) pontja is, mely így szól: „Rendes tagok lehetnek azon tanító-egyesületek és testületek, melyek minden rendes tag után évenként 10 krt fizetnek az alap pénztárába, tekintet nélkül arra, hogy tagjaik netán különben is tagjai az Eötvös-alapnak; a 10 kros befizetések alól azon egyletek megválthatják magukat, a melyek egyszersmindenkora legalább 100

frtnyi egyleti tagsági tőkét befizetnek, tekintet nélkül tagjaik számára.“

A pénztárvizsgálatról ez van az 52. §-ban:

„Az alap számadásait és pénztárát vizsgáló-bizottság 5 tagból áll, kiket az orsz. képv. tanító-gyűlés saját kebeléből választ az alap oly rendes tagjai közül, a kik az országos Eötvös-alap kezelő- s gyűjtő-, illetőleg osztó-bizottságának nem tagjai.“

53. §. „Ezen (számvizsgáló) bizottság az orsz. osztó-bizottság gyűlésének megtartása előtt évenként szigorú vizsgálatot tart az alap vagyoni állapota felett és tapasztalatairól a legközelebb megtartandó orsz. képv. tanító-gyűlés Eötvös-alapügyi-bizottságának annak idején, a miniszteri biztosnak pedig azonnal jelentést tesz.“

55. §. „Azon esetben, ha az orsz. képv. tanítói-közgyűlések megszüntetnének s azoknak helyét megfelelő orsz. intézmény nem foglalná el; az Eötvös-alap sorsa felett a központi kezelő- és gyűjtő-bizottság által egybehívandó oly egyetemes tanító-gyűlés dönt, melynek tagjai egyuttal az Eötvös-alapnak is tagjai.“

Még csak a közgyűlés szervezetére s az előkészítő bizottság ügyrendjére vonatkozó módosított s a közoktatási miniszter által 1885. május 12-én megerősített szabályokból idézünk egy párt.

A közgyűlés szervezetéről így szól a 2. §.

„Az országos tanító-testületi képviselői közgyűlés minden két avagy három évben egyszer hívatik össze Budapestre, rendszerint augusztus hónapban s minden ily gyűlés legfeljebb nyolcz napig tart. A gyűlést a vallás- és közoktatásügyi miniszter hívja össze.“

Az előkészítő-bizottság ügyrendjéről szóló szakaszban az 1. §-ban ez áll:

„Az orsz. tanítói-gyűlést előkészítő-bizottság a vall- és közoktatásügyi miniszter által kijelölt fővárosi, vagy a pestpilis-solt-kis-künmegyei kir. tanfelügyelő elnöklete alatt áll: három kir. tanfelügyelőből; három állami tanítóképezdei tanárból; a polgári iskolai tanítók és a hitefelekezetek (mindegyikének) egy-egy küldöttéből; s az országos tanítói-gyűlés által titkos szavazás útján kijelölt 14 tanító-egylet (testület) képviselőiből.“

Ezen idézetekből látható, hogy az orsz. képv. tanító-gyűlés nem oszlott el működő-bizottság hátrahagyása nélkül, hanem gondoskodott közegekről, intézményekről, melyek az ő határozatait végrehajtsák, kezdeményeit tovább fejlesztik.

Ezek a bizományosok először is az a 30 tag, kiket a közgyűlés az 1883. aug. 24-én tartott gyűlésén megválasztott. Ezek a következők.

Budapestiek: Péterffy Sándor, Tóth József, Békey Imre, Örley János, Lederer Ábrahám, Luttenberger Ágost, Lakits Vendel, Gyulai Béla, Tanos Imre, Sebestyén Gyula, Falvay Antal, Jenny József, Schmid Gyula, Dusoczky Károlyné, Zirzen Janka, Szilágyi József, Gyertyánffy István, Kálnay Nándor, Somlyai József, Vajdaly Gusztáv.

Vidékiek: Groó Vilmos, Rimaszombat; Bálint Mihály, Czegléd; Sipos Elek, Komárom; Petrovác József, Kalocsa; Merényi Kálmán, M.-Óvár; Varga János, N.-Kőrös; Böszörményi Mihály, Kecskemét; Major János, Esztergom; Göbel János, Székesfehérvár; Mádi Lajos, Ujpest. Póttagok: Budapestiek: Szóke István, Neiger Sándor, Szántó Eleázár, Göcz József, Sántha Lajos, Kafka Károly, Wehner Gyula, Tanos Sándor, Kurz Sámuel, Adámy Béla és Bardon József Székesfehérvár.

A második organuma az orsz. képv. tanító-gyűlésnek az osztó-bizottság, melynek 20 tagját a szabályok értelmében szintén 1883. aug. 24-én megválasztotta a gyűlés. Ezek a következők.

Az osztó-bizottság: Orbán Ferencz, Brassó; Putsch Tobias, Igló; Egry Péter, Nyitra; Pazán István, Nyiregyháza; Fritz István, Liptószentmiklós; Fodor János, Komárom; Alszegehy Alajos. Csáktornya; Páthy Károly, Kecskemét; Jekel Antal, Nagy-Károly; Reberich Imre, Pécs; Németh Ferencz, Szombathely; Várady Károly, Kolozsvár; Schneider István, Pécs; Bobori János, Monor; Zádor Gyula, Sárosfa; Kapi Gyula, Sopron; Vass Mátyás, Szeged; Györgyössy Rudolf, Arad; Sólyom Antal, Hajdu-Böszörmény; Winkler Lajos, Nagyvárad. Póttagok: Balló László, Kézdivásárhely; Csia István, Brassó; Nagy József, Arad; Arányi Antal, Znió-Váralja; Barsch Samu, Baja; Székely Gábor, Szeged; Szánthó Mihály, Károlyváros.

Ezen 20 tag, mint már fentebb említettük közösen intézi a jótétemények osztását az erre kijelölt és jogosított többi bizottsági tagokkal.

A harmadik közege az orsz. képv. tanító-gyűlésnek az Eötvös-alapot megvizsgáló 5 tagu számvizsgáló-bizottság, melynek tagjait a gyűlés aug. 25-én választotta meg. Ezek a következők: Gáspár János, Nagy Ferencz, Arányi Antal, Klein Samu, Sárfi Ödön. Póttagok: Nyujtó Pál, Bachráti István és Szentgyörgyi Ferencz.

A negyedik bizományos a orsz. képv. tanító-gyűlésnek azon 14 tanító-testület, melyeket az alapszabályok 8. §-a értelmében a közgyűlés aug. 25-én a III-ik képviseleti gyűlést előkészítő bizottságba megválasztott. Ezek a következők: A budapesti, udvarhelyi, nyitramegyei, vasmegyei, zemplénmegyei, szilágymegyei hivatalos tanteszületetek, az esztergomi, bajavidéki, csikmegyei, sopronvidéki r. kath. tanteszületetek, a kecskeméti ref. egyházmegyei tanteszület, a somló vidéki ev. tanteszület, az orsz. izraelita tanteszület, moror vidéki tanító-egylet.

E négy különböző ügykörben működő bizottságok közül mint láttuk háromnak feladata első sorban az, hogy örködjék, illetőleg sáfarkodjék az Eötvös-alap felett és rendeltetése szerint; a negyediknek pedig t. i. a 14 kiválasztott tanító testületnek köteleossége az, hogy előkészítse (esetleg talán sürgesse) a III-ik orsz. tanítói képv. közgyűlést.

Igaz, hogy a képv. tanító-gyűlést még 1886-ban össze kellett volna híni s hogy ez nem történt meg, az mulasztás, mert a tanító-gyűlés mellett sok érdek szól.

Már az első képviseleti gyűlés egészen új életet öntött a tanító-világba. A nemes verseny tanító testületeket hozott életre, tanítókat serkentett köteleosságök hü teljesítésre s az önmivelésre.

Mindenki vágyott azon kitüntetésre, melylyel pályatársai a képviselővé választásban az érdemet jutalmazni kívánták. A tanító-gyűlés buzdítás volt a nemes törekvésnek, közvizsgálat a mulasztónak, iskola a tanulni vágyónak, elismerő szó a magyar állam-eszme mellett s biztosság arról, hogy a kormány a népoktatásügy fontosságát kellően méltányolja. Ismerjük a szerencsétlen ötletet, hogy „a néptanító el van kaptva“, de tudjuk azt is, hogy így gondolkozott az a szülő is, a melyik a házi tanítóját egy rangba helyezte a cseléddel.

A mivel család mindig megbecsüli tanítóját; a nemzet önmagát becsüli meg, ha nem vonja meg a néptanítótól, a mit megérdemel.

A tanító-gyűlésre szükség van, hogy ténynyel legyen bebizonyítva, miszerint nem igaz az, hogy nálunk a népoktatás fejlődése megrekedt. Most minden felől keserű panaszok hangzanak felénk, hogy az államnak nincs mostohább gyermeke, mint a népiskola. Mindenfelé halljuk a panaszt, hogy az állam megvonta a segélyt, nincs pénz a fűtésre, a legszükségesebb taneszközökre;

egy olesó tanügyi szaklapra. Az iskolai gondnokok egymásra mondanak le állásaikról, mert szégyellik élen állni olyan intézménynek, mely a visszafejlődés veszélyének van kitéve. Megérthetetlen igazságtalanságnak látja mindenki, hogy a napról napra élni alig képes tanító tanítógyűlésekre járjon a nélkül, hogy kapná azon csekély úti költséget, melyet úgy is csak a szorgalmasabb szokott igénybe venni, mert a hanyag mindig talált ürügyet, hogy elhárítsa magáról az olyan kötelességet, a mely reá nézve kellemetlen. Csak néhány nappal ezelőtt az a rémhír futotta be a tanító-világot, hogy az állam a nyugdíjalaphoz eddig fizetett 150.000 frtot is meg akarja vonni a helyett, hogy a tanítók nyugdíját az állami tisztviselők nyugdíja szerint szabályozná.

Tudjuk, hogy a fogyatkozásoknak legfőbb oka a pénzhiánya s pénzt, a tanító-gyűlés sem ad.

Ámde teremt a tanító-gyűlés közszellemet, napirenden tartja a kérdést, felszínre hozza a hiányokat, a népoktatás felé irányítja a közfigyelmet, segít érlelni a nemzetben azon meggyőződést, hogy állami életünknek, alkotmányunknak, közjólétünknek, nemzeti fenmaradásunknak legbiztosabb alapja a nép egyetemes miveltésge. Tudjuk, hogy a nép egy része most még azt hiszi, hogy jobb tőke befektetést tesz, ha forintját egy malacra adja ki, mintsem gyermeke tanítatására vesztessge. De a nemzetnek nem szabad így gondolkozni, sőt éppen arra kell törekednie, hogy az eféle ferde felfogás mentől előbb tünjék el a nép-gondolkozásából is. Mikor a nemzet a tanító-gyűlésre áldoz, kifejezést ad annak, hogy becsülni tudja a népoktatásügyet.

Azonban a képviseleti orsz. tanító-gyűlés nemcsak a fennebbiekért szükséges, hanem azért is, hogy az 1883-ki képviseleti gyűlés bizottságai beszámolhassanak működéseikről a képv. közgyűlés előtt, hogy nyerjenek további megbízást, ha hiven teljesítették kötelességeiket, vagy engedjenek másnak helyet, ha elmulasztották volna teljesíteni, a mi reájok volt bízva.

De szükséges az orsz. képv. tanító-gyűlés-azért is, hogy vegye elejét azon veszélyes felfogásnak, mely szerint a törvényesen megállapított rendszabályt tetszés szerint lehet meg nem tartani is, ha kényelmünk, vagy egyéb való, vagy képzelt körülmény úgy kívánja.

Mikor tanító-gyűlésről szoltunk, mindig az ország. képviseleti tanító-gyűlést értettük, mert elvünkkel csak ez egyezik meg. Mi a III-ik egyetemes gyűlést úgy nézzük, mint a tanítói gyűlések életében egy fokozatot, melyen már túlhaladtunk s a fejlődés természeténél fogva hasonló szerkezetű ösgyűléshez folyamodni visszaesésnek, hátrafelé menésnek tartanók.

Nem szeretnők a III-ik egyetemes tanító-gyűlést, mint pártot állítani szembe a más két képviseleti gyűléssel; de úgy vettük észre, mintha némelyek így fognák fel a dolgot. Ezért erre nézve is megmondjuk véleményünket. Az ország összes tanítói egy testet képeznek, egy testületnek csak egy többsége lehet. A III-ik egyetemes tanító-gyűlésnek volt 814 tagja, kik mindannyian csak saját személyeiket képviselték az ösgyűlések természeténél fogva.

Az 1-ső 1881 iki orsz. képv. tanító-gyűlésnek a 13 tanfelügyelön és 24 képezdei tanáron kívül volt, tanító-egyletek, testületek, illetőleg körök által megválasztott képviselője 153. Önként érthetően ezen 153 képviselőnek csak a választóit s őket magukat együttesen mérhetjük össze a III-ik egyetemes tanító-gyűlés 814 tagjával.

Az 1883-ik évi orsz. képv. tanító-gyűlés az 1882-ik évi január 31-én jóváhagyott szervezeti szabályzat értelmében a következő tagokat foglalta magában:

I. Az előkészítő bizottságnak, egyszersmind a közgyűlésnek is tagjai voltak: három tanfelügyelő s az elnök Békey Imre, tehát négy tanfelügyelő; két áll. képezdei igazgató, mert Gyertyánffy István családi esemény miatt nem jelenhetett meg az előkészítő-bizottságban; egy képviselő, mint kalocsai r. k. kép. tan. és esztergomi főegyházm. képviselő, tizennégy tanító-egyesületi választott képviselő, összesen 21

II. A fentebbiek mellett a közgyűlésnek tagjai voltak:

1. kir. tanfelügyelő	11
2. áll. tanító- és tnő-képezdei igazgató, vagy tanár	22
3. hitfelekezeti hatóságok küldöttei	14
4. tanító-testületek, vagy egyesületek által választott képviselők	139
Összesen	207

Ha ezek közül kivesszük a 15 tanfelügyelőt, mint kormány-közvegeket, még marad 192 tag, kiket mind kisebb-nagyobb számú testületek küldötteinek lehet tekinteni. Azonban éppen egyik legfontosabb kérdésre, az Eötvös-alapra nézve a kormány-közvegeit sem lehet egyszerűen ilyeneknek tekinteni, mert az Eötvös-alaphoz a kormány jelentékeny összeggel járult s ez által azon intézménynek úgy szólva részvényesévé vált.

Itt is ugyanazon elv tartandó szem előtt, melyet fentebb jeleztünk, hogy tudniillik ezen, mondjuk csak 192 tagot nem személyenként kell összemérnünk a 814 taggal, hanem választóik, illetőleg küldöik számára való tekintettel. E gyűlés is a képviseleti-rendszert fogadta el alapul. Ezekből, azt hisszük, mindenki beláthatja, hogy az ország tanítói közül nagyobb a többség azoknál, a kik elváltak a kezdetleges ösgyűlési rendszertől s velünk együtt a képviseleti rendszer alapjára léptek át.

De még jobban kiténik a szám különbség, ha megfontoljuk, hogy a 814 gyűlési tagszám mennyire lepad az által, hogy azoknak nagyrésze részint épen mint képviselő, részint mint választó szavazás esetében nem tartoznék a 814-es párthoz. Ily szempontból tekintve is a dolgot, azt hisszük nem tévedünk, ha „a magyarországi tanítók egyetemes akaratának letéteményezőit jogilag“ az I-ső és II-ik oszt. kép. tanítógyűlésben keressük.

Azonban már mondtuk, hogy mi a III-ik egyetemes tanítógyűlést teljességgel nem tekinthetjük pártnak, hanem csak úgy nézzük, mint a tanítói gyülekezések fejlődési folyamában egy mozzanatot. A III-ik egyetemes tanító gyűlésen érvényben volt alakot, rendszert a tanítók alkották s a képviseleti gyűlésen való részvételük s alkotásaik által ugyancsak ők szüntették meg, vagy ha így talán jobb a kifejezés, változtatták meg. E kérdésnél egyébránt a megszűntetés és megváltoztatás egyre megy, mert a dolgok természetébe hozzá magával, hogy az előbbiből alakult későbbi fejlemény természetesen mindig megszűnteti annak alakját szerkezetét, a melyből ki-fejlődött.

A miniszter meghívta az első orsz. képvis. tanítógyűlésre a tanítókat, de nem kényszerített oda menni senkit. Fel kell tennünk azon tanítókról, a kik e gyűlésekben akár mint képviselők, akár mint választók részt vettek, hogy részvételük szabad elhatározásból történt. Ismételjük, hogy mi a harmadik egyetemes tanítógyűlést az orsz. képviseleti gyűléssel szemben nem pártnak, hanem a fejlődés folyamán csak egy újabb alakulásnak tekintjük. Ha hasonlatunk valamennyire megközelítne a valóságot; a III-ik egyetemes tanítógyűlés a virág, a képviseleti gyűlés az abból kifejlődött mag.

Ilyen szempontból tekintve a III-ik egyetemes tanítógyűlést, annak alkotásából csak azokat tarthatjuk érvényben levőknek, a melyeket az I-ső, illetőleg II-ik orsz. képvis. tanítógyűlések, mint további fejlemények a maguk intézményeikbe, rendszabályaikba felvettek. A többi alkotása a III-ik egyetemes tanítógyűlésnek túlhaladott álláspont, mely semmi érvénnyel, semmi alappal nem bír.

Sem az I-ső, sem a második orsz. képvis. tanítógyűlés nem vette fel rendszabályaiba a III-dik egyetemes tanítógyűlés által úgynevezett végrehajtó bizottságot; tehát egyik sem tud a végrehajtó bizottságnak sem központi választmányáról, sem nagygyűléséről; egyik sem fogadta el azon elvet, hogy a tanítótestületek minden tíz tag után küldhetnének egy képviselőt.

Nekünk tehát, mint az orsz. képvis. tanítógyűlés által megállapított képviseleti rendszer híveinek, elfogadott álláspontunkhoz következetesen meg kell maradnunk azon rendszer mellett s magunkat a végrehajtó bizottság folyó év aug. 20-ára kirdetett nagygyűlésén nem lehet képvisel-tetnünk, annyival inkább, mert sem a végrehajtó bizottság nagygyűlése, sem a netalán jövő évre összehívandó egyetemes gyűlés nem végezheti el az orsz. tanítói legközelebbi gyűlésének egyik legfontosabb feladatát. Az orsz. képvis. tanítói gyűlés által kiküldve levő bizottságok csak azon testületnek számolhatnak, a mely őket bizalmával megtisztelte.

Az orsz. képvis. tanítógyűlés szervezete nincs megszüntetve, ma is fennáll, sőt némely organumai működnek is. Az egésznek tevékenységre indítása a vallás- és közoktatásügyi minisztertől függ. Ő nagyméltóságát kellene felkérni akár a működésben levő, illetőleg megjellett organumok valamelyikének, akár az orsz. képvis. tanítógyűlésekben részt vett tanítótestületek vagy egyesületek közül valamelyiknek.

E jelentésünk után vagyunk a mélyen tisztelt választmány

Kolozsvárt, 1889. május 15-én

alázatos szolgálói:

Nagy Kálmán, bizottsági elnök. Bányai Árpád, Benedek József, Elek Gyula, Fazakas József, Iszlai Márton Pál Ferencz, Propper Ferencz és Súlyom János bizottsági tagok.

* * *

A választmány e jelentést egész terjedelmében magáévá tette s határozatilag kimondotta, hogy a bizottság által kifejtett okoknál fogva a III-ik egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottságának Budapesten 1889. augusztus 20-án tartandó gyűlésében részt nem vesz; e gyűlésen való megjelenést úgy tekinteni maga részéről mint lemondást azon szép jogról, melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter az országos képviseleti tanítógyűlés szervezése által Magyarország tanítóságának biztosított.

A bizottság munkáját közli szaklapjában, a „Család és Iskola“-ban s egyszersmind válaszul megküldi a III-ik egy. tanítógyűlés végrehajtó-bizottságának.

A választmány az orsz. képvis. tanítógyűlést szükségesnek tartja s ohajtja, hogy azt a vallás- és közoktatásügyi miniszter tekintettel annak szükséges és hasznos voltára, a tanítóknak ahhoz biztosított jogára, valamint az ezen irányban kifejlődött általános hangulatra mennél előbb hívja össze. Erre nézve elhatározta a választmány felkérni a budapesti hivatalos tantestületet, mint a III-ik országos képviseleti tanítógyűlés előkészítő bizottságába megválasztott tanítótestületek egyikét, hogy a III-ik orsz. képvis. tanítógyűlés összehívása érdekében

akár egyedül, akár a többi 13 megválasztott tanítótétellettel együttesen, egyen lépést a nagyméltóságú vallás-és közoktatásügyi miniszter úrnál.

A kolozsmegyei tanító testület központi választmányának Kolozsvárt, 1889. május 20-án tartott üléséből.

Nagy Kálmán,
elnök.

Elek Gyula,
titkár.

Az elemi népiskolai énektanítás kérdéséhez.

(Folytatás).

A gyermek mihelyt azon korban van, hogy örömeinek kifejezést tud adni, azonnal elárulja az ének iránt való szeretetét. Mihelyt hangot tud adni, azonnal maga is énekelni próbál. Az ének iránti szeretet az emberrel születik és az étellel szűnik meg. Hogy mily hatással van a zene és vele együtt az ének a kedélyvilágra az élet bármely szakában, azt tapasztaljuk magunkon és másokon. Vig kedélyünket fokozza, bánatunkat enyhíti, majd lelkünket áhitattal az ég felé emeli, majd lelkesít, szóval úgy a szép, mint a jó iránt való érzékünket fejleszti. Iskoláinkban is tapasztalhatjuk, hogy a nyári meleg bágyasztó hatásánál mily jó szolgálatot tesz egy-egy dal eléneklése. A jó katonát honszerelme viszi a síkra, de midőn ez tettekre szólíttatik, nincs az a szó, nincs az a lelkesítő beszéd, mely annyi bátorságot öntene nemzetébe, mint egy „Rákóczy,“ „Marseillaise,“ „Wacht am Rhein“ stb. szó nélküli hangjai. Menynyi kifejezést találhatni egy dalban nemzetének műveltsége, élete, szokásai s más effélékről. A magyar nemzet leggazdagabb népdalokban; nem volna-e nagy mulasztás meg nem szeretetni ott és a hol lehet azon eszközöket, melyek népdalaink megismeréséhez vezetnek s melyek nagy számának úgy szövege, mint dallama egy-egy kincse a léleknek.

Énekel a gyermek mielőtt iskolába menne s énekel az a felnőtt is, kit iskolában erre soha sem tanítottak, de meg kell hajolnunk azon állítás előtt is, hogy mint minden hajlamot és érzéket fejleszteni lehet és kell is, úgy az ének iránt való hajlamot és érzéket is ápolnunk kell. Ezt pedig sikeresebben tehetjük akkor, ha a hangjegy szerint való énektanítással legalább kijelöljük az utat s fölkeltjük az érdekeltséget egy ép oly kellemes, mint hasznos és kedélyképző foglalkozásra. Hazánk erdélyrészi falvaiban több helyt örömmel láttam és tapasztaltam, különösen százsz és ezekkel egy néhány szomszédos magyar községben is, hogy az ünnepnapok délutánjain a földműves nép fiatalabbja fáradtságos munkája után üdülést és szórakozást szerez úgy magának, mint a vénebbeknek az által, hogy zenél, tánczol, majd öszbangzatos dalokat játszik vagy énekel. S ez talán kivétel nélkül mindenütt a tanító érdeme, ki hangjegy szerint tanítja iskolájában az éneket s így nem nagy fáradságába kerül a tehetségesebbekből az egész falu szórakoztatására állandóan zenekart és énekkart tartani fönn. A hol így van, öröm tölti el lelkünket az által, hogy a nép a pihenésre szánt időt is haszonnal s élvezetesen tölti, de annál elszomorítóbb, hogy némely helyen e helyett a nép egészsége rovására korcsmákban tölti idejét, hol a mellett, hogy keresményét teszi tönkre, gyakran egymást agyba főbe verve osztják az igazságot. Az egyik tehát kóta mellett muzsikál, a másik addig nóta mellett iddogál, de nem mindig békességben. Magam részéről is tulzásnak tartanám az érintett szomorú falusi körülményekért egyedül az énektanítást tenni felelőssé, de annyit mindenesetre megengedhetünk, hogy a zene és ének nagy befolyással levén a kedélyvilágra, az ember tetteinek és foglalkozásainak irányát a szép és jó felé vezeti.

Az énektanítás szüksége és hasznossága mellett föl- említett néhány körülménynél fogva s a tárgy tanításánál szerzett tapasztalataim után már az eddig mondottakhoz sem fér semmi kétség arra nézve, hogy szerény magam is bátor vagyok a hangjegy szerint való énektanítás híveihez sorakozni.

Az a kérdés most, melyik iskola vagy iskolák feleljenek meg e követelményeknek? Azon elvnl fogva, hogy fiatal korban kell az ismeretek alapját megvetni, bizonyára nem háríthatjuk az ének módszeres tanításának kezdetét sem a polgári vagy felső nép-, sem pedig a középiskolákra. Ezekről azonban jogosan elvárhatjuk aztán, hogy igyekezzenek a népiskolától átvett növendékekben a szerzett ének és zenei ismereteket tovább fejleszteni, bővíteni annyira, hogy a növendékek könnyen s rövid idő alatt legyenek képesek a maguk közül választott társaik vezetése mellett is bár egyszerűbb öszhangzatos dalokat megtanulni, a kiváló hajlamok tovább fejlesztésére az irányt kijelölni, szintén az iskolák közép tanfolyamainak volna feladata. A 6 éves kor betöltése előtt a gyermek otthon, majd az ovodában énekel. S mivel az ének ápolására az elemi iskola kiválóan fogékony talajjal rendelkezik, itt kell hogy kezdetét vegye a rendszeres énektanítás.

(Vége következik.)

Tóth Károly

Iskolai milleniumok. *)

„Ezer esztendeje annak,
Hogy a magyarok itt laknak.“

Nagy ünnepre készül nemzetünk. Hazánk és alkotmányunk évezredes nagy multjának megünneplésére. Nincs a föld kerekiségén ország, mely ezer éves alkotmányos életre tekinthetne vissza; csak Árpád és Szt. István birodalma. A honfoglalás ezredvének megülése tehát minden szabad népek örömnépe, nekünk szabad Magyarország fiainak méltó büszkeségünk is.

Mert honfoglaló őseink Európa nyugatának és keletének, északnak és délnek e választópontján a szabadság országát alapították meg és szabad alkotmányunk ezer év multán ma is védbástyája a műveltség emberiségnek, s az marad az idők végeig.

Nagy jövő zálogát birjuk ekként nagy multunkban. Ezért a honfoglalás évezredes örömnépe egyrészt hálaimára gerjeszt, hogy a gondviselés szabad hazánkat és nemzetünket oly csodás módon segítette nehéz hivatása betöltésében; másrészt fogadástételre buzdít, hogy őseink dicső példáját követve az „új honfoglalás“ nagy munkájában lankadatlanok leszünk.

Mert ez a munka vár ezer év multán az új nemzedékre. A gondviselésbe vetett szent hitet megőrizni, a szabadságszeretetet ápolni, a jézusi erényeket gyakorolni, a művelődés kincseit gyűjteni, a munka verejtékével ékeskedni, hazáért, királyért élni és halni: nemzetem virága ifjúság, ez a te honfoglaló hivatásod!

Úljuk hát meg a honfoglalás ezredéves ünnepét a honalapítók nagy munkájára emlékezéssel és hű követésükre fogadástétellel. Idézzük föl emlékünkből a munkácsi áldomás boldog napját, és azt az ezer éves történetet, mely azóta oly sok fényvel, gyászszal, oly sok dicsőséggel, vésszel leviharzott. Őseink dicső tetteiken lelkesedjünk, botlásaikon okuljunk; így tudjuk csak hálás szívvel megérteni s megbecsülni, hogy

*) „A honfoglalás ezer év előtt, és ezer év multán“ című iskolai színjáték bevezetése az itt közölt czikk. Ez ünnepi színmű írója Eötvös Károly Lajos, kiadója Méhner Vilmos. Ismertetni fogjuk

„Annyi balszerencse közt,
Oly sok vizsály után
Megfogyva bár, de törve nem,
Él nemzet e hazán.“

Rendezzünk ifjúsági millenniumokat, a honfoglalás ezredévének iskolai ünnepélyekkel megülését. Miként? annak több módja kínálkozik; legalkalmasabb az ezereves multnak megjelenítése, párbeszédés, színjátékszerű előadása történetünk korszakalkotó eseményeinek, mintegy életre varázslása nemzetünk nagy alakjainak.

Ily célra kínálkozik ez a kis színjáték. Előadható teremben is, de még közvetlenebb hatású, ha szabadban, lehetőleg erdőben rendezzük. Korhű öltözékek és maszkok nem szükségesek, sőt könnyen nevetségesekké válhatnak, ez által kockázatosnak az előadás ünnepi jellegét. Nem az érzékeknek kell csalogásában ringaniok, hanem a képzelem és emlékezet kell, hogy életre keltse a fényes multat, melyen szinpad hatása nélkül is lehet lelkesednünk. Ha az ifjúsági ünnepély buzgó rendezője (a tanító) megfelelő módszerrel és lelkesültséggel be tudta tölteni a közreműködő ifjak szívét-lelkét a történeti kegyelettel: az önként föllobbanó szent hevület oly varázst áraszt az előadásra, hogy a szó hatalma egymaga is eléggé megragadja úgy az előadók, mint a hallgatók képzelmét, fölkelti szunnyadó lelkesedését, és képesekké teszi, sőt ellenállhatatlanul ösztönzi az ünneplőket szívből fakadó fogadástételre, hogy „a honfoglalás ezer év multán“ az első honalapításhoz méltó leszen.

Ily lelkesedés, ily fogadalom — sajnos — mindeddig szűnyad, késik. A nemzet történeti köztudata szerint

épen most ezer éve folyt a munkácsi áldomás és az ország még sem most üli a millenniumot meg. Miért? A haza bölcsői bölösen úgy határozták, hogy a honfoglalásnak ne megkezdése, hanem 8 évvel később történt befejezése ünnepeltessék országos jubileummal, minthogy a nemzet millióit nem látták áthatva a millennium páratlan nagy jelentőségétől, pedig az országos nagy ünnep előfeltétele, hogy minden honfi, ifjú és agg, szegény és gazdag eltelve legyen hálával a multért, lelkesedéssel a jövő iránt.

Am 8 év múlva sem ülnénk méltó áldomást, ha nem neveljük az egész magyar népet ezer éves szabad hazánk multja iránt kegyeletre és munkás honszerelemre. Ezért szükséges, hogy az iskolák, az új nemzedék lelkes fiai, leányai már most kezdjék meg a „magnum áldomást“, a honfoglalás ezredévének nagy ünnepét: évről évre rendezzenek millenniumot. Az ország nagy örömnepét úgy majd igazán ünneplő nemzet ülendí meg, történeti öntudattal, hazafiai önérettel, jövőt biztosító szent lelkesedéssel. Hazám ifjai újítsátok meg évente a honfoglalás nagy emlékét! És ünnepeljétek lehetőleg együtt, nem iskolák és foglalkozások szerint elkülönítetten. Ne legyen különbség népoktatási-, közép-, vagy szakiskolák növendékei, földművelés, ipar, kereskedés, tudomány munkásai között: a hazaszeretet egyenlősége egyesítse az egész újnemzedéket és hozza össze ünnepélyeiken vallás, nemzetiség s foglalkozás különbözőségére tekintet nélkül a falu, város, vidék egész közönségét.

Ezredéves örömnepre föl!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T Á R C Z A.

Nóialakok a francia forradalomból.

III.

Nem egy szép és nemes vonást találunk Josephine jelleméből leányában Beauharnais Hortensia-ban, ki épen akkor látott napvilágot, midőn a romboló vihar első villámai kezdének cikázni Franciaország felett. Gyermekkorát a rémuralom tette emlékezetessé, mely atyját is a guillotine alá vitte s mely őt és anyját még azon segélyforrásoktól is megfosztá, melyek családjá helyzetét legalább anyagi tekintetben elviselhetővé tették volna. Hortensia 1783-ban született s tizenhárom éves volt, midőn anyja Bonaparte Napoleon nevévé lön. A fogékony lelkű gyermek, kit elhagyatottságának napjaiban Madame Campau, egykor Maria Antoinette bizalmas felolvasónője majd a híres saint-germain-i leánynevelő intézet vezetője vett védő szárnyai alá s ki az ecouen-i kolostorban ayerte szellemi kiképeztetését, nemével a bámulatnak függött mostohaatyján, kinek híre villámgyorsasággal járta be a világot; s ki viszont nagy érdeklődéssel kísérte a serdülő leánykának ugy lelki mint testi fejlődését. S midőn Josephine, az első consul neje fényes udvarát tartá a Tuillériák palotájában, ezen udvarnak legragyogóbb disze Hortensia volt, ki szépségét valamint szellemességét anyjától öröklé.

Napoleon nemesak a világ ura volt hatalmának eme szép napjaiban, hanem családjában is a legkorlátlanabb önkényt gyakorlá; mi annál könnyebb volt: mint-hogy fivéreinek egyike sem mérkőzhetett vele elméjének valamint jellemének hatalmas arányait tekintve, mi első

sorban akaratának megdönthetetlen szilárdságában nyilvánult. Az 1802. évben Napoleon kívánságára Hortensia a consul egyik fivérének Bonaparte Lajosnak a későbbi hollandi királynak nyújtá kezét; mely házasságból három fiú származott: kik közül azonban csak az 1808-ban született s az 1852-iki december 2-iki államesíny következtében mint III. Napoleon a francziák császárává lett Károly Lajos Napoleon, élte túl anyját.

Hortensia házassága nem volt szerencsés: értelmi fölény valamint jellem és akaratere tekintetében magasan fölötte állott férjének, ki a gyengék következtelenségének hibájában szenvedvén nem tudott magának érvényt szerezni sem a trónon sem a magánéletben. Egyedül a lángelméjű császár, mostohaatyja, volt az, ki osztatlanul bírta Hortensia bámulatát és ragaszkodását s kinek egész lelkéből odaadó híve maradt akkor is, mikor a szerencsétlenség napjaiban mindenki elfordult tőle.

Hágában, hol mint Holland királynéja 1810-ig lakott. Hortensia ritka szívjósága, valamint megnyerő keresetlen modora által könnyű szerével meghódítá kalmáris hajlamú alattvalóit, kik bár férjének egyéniségével mindig elégtelének valának. A királynét osztatlan tiszteletük és ragaszkodásuk számos jeleivel halmozták el. Midőn a nevezett évben Bonaparte Lajos lemondott a hollandi trónról, Hortensia állandóan Párisba költözött s ezen idő óta csak ritkán találkozott férjével. Napoleonnal mindvégig a legszívélyesebb viszonyt tartá fenn és pedig még akkor is, mikor ez elvált Josephine-től és Maria Lujzával lépett házasságra.

Párisban találta Hortensiat Napoleon bukása; s ámbár I. Sándor orosz császár egész befolyását érvénye-

sité érdekében : az 1815-ben a Bourbonok végleges restaurálása után kiutasították Franciaországból. Most önként lemondott királyi cziméről s St. Leu hercegnő neve alatt Augsburgban, majd Olaszországban telepedett meg, hol legfőbb gondját fainak nevelése képezte; kik közül az idősebb csakhamar az olasz titkos társulatok tagjává lön, melyek hazájuk politikai felszabadításának eszméjét megalkotni segítették. A carbonari szénegétek szövetkezete, miként a monarchiák e réme nevezteték, már a 20-as évek vége felé sok gondot adott a reakciónak, mely a veronai congressussal tartá szomorú bevoulását Itáliába. A forradalmi szövetkezet egyik legtevékenyebb tagja Hortensia idősebb fia : Napoleon Lajos Károly lön, kinek halála után a római és austriai rendőrség zaklatásai elől Angliába, majd a Schweizba tevéát állandó lakhelyét.

Sok üldözteseknek volt kitéve főképen akkor, mikor legifjabb fia, a későbbi császár is a forradalmi propaganda tagjává lön s Mazzini s elvtársaival a legnagyobb tevékenységet fejté ki : a pápai világi hatalom megbuktatása s a Bourbonok és Habsburgok kiűzetése körül. Hortensia, kinek elég alkalma volt a reakció kiméletlen sőt elégszer embertelen bánásmódjával megismernedni, Ancona kikötőjében szállott hajóra, hogy Angliában keressen menedéket. Fiát, kit a rendőrség nagy szigorral bár kevés szerencsével nyomozott, mint komornát álöltözetben szállítá hajóra ; s ki a nyílt tengeren is csak úgy menekült meg üldözői körmei közül, hogy súlyos betegséget színlelve, anyja gondoskodásától környezve szerencsésen kijátszá a rendőri kémek éberségét. Magenta és Solferino végzetes napjaitól s a villafrancai béke megalázó következményeitől talán megkíméltetik a Habsburgok rengő birodalma : hogyha a rendőri kémszemek ezen alkalommal jobban látnak s az anyai gondoskodás kevesebb odaadással örködik vala, III. Napoleon felett.

Az 1830-iki francia forradalom lezajlása után, mely egyelőre még a reakció diadalával végződött, Hortensia véglegesen Arenenbergben, a sveiczi Thurgau kantonban a Bodeni tó partján fekvő csendes kastélyában telepedett meg, hol az 1837 ősze elején 54 éves korában elhunyt. Később a ruel-i sirboltban anyja hamvai mellett téteték örök nyugalomra.

Hortensia jellemére némi homályt vet ama viszonya, melyet főlovászmesterével Flahault gróffal tartott fen s melyből a második császárság egyik legkiválóbb államférfia : Morny herceg származott, ki egész 1865-ben bekövetkezett haláláig odaadó hiva maradt a Napoleonoknak, jó és rossz napokban.

Hortensia külső megjelenésének és szellemességének varázsán kívül, nem mindennapi művészi és költői tehetségekkel volt megáldva ; csinosan verselt s kitűnően értett a zenéhez ; költeményei közül nem egy. most is él a francia nép száján ; legszebb és legismertebb dala a „Partant pour la Syrie“ című, mely a Sedannál megbukott császárság fényes napjaiban nagy népszerűségnek örvendett.

* * *

Valamint a vérengző erőszaknak, úgy az eszményies rajongásnak is akadtak számos hívei a francia forradalomban. Az utóbbiak között bizonyára az első hely illeti meg : Corday d'Armanst a roltát, ki 1769-ben született Caën közelében nemes szülöktől s ki az akkori idők ingadozó erkölcsi állapotainál fogva félig frivol, félig kolostori nevelésben részesült, minek folytán jelleme nélkülözötte úgy a komoly megállapodottságot, mint az önuralomra vezető akaraterőt. Mint rajongó hiva

a Bourbonok dynastiájának s kivált XVI. Lajosnak és családjának réműlettel vett tudomást csendes önszemlölésre buzdító falusi magányában azon eseményekről, melyek a régi világrendet felforgatással fenyegették. Érdeklődésével a napi események és politikai változások iránt, rohamosan növekedett ideges ingerlékenysége, majd rajongása, mely kezdetben minden komolyabb elhatározásának vagy megállapodásának útját állotta. Majd Párisba akart sietni, hogy Robespierret meggyilkolja s a királynak és családjának visszaadja szabadságát, majd az üldözött girondisták élére akart állani, kikkel bujdosásai közben megismerkedett, hogy megállapítsa a forradalom menetét s visszaszerezze hazájának régi nyugalomát.

XVI. Lajos kivégeztetésének híre elemi erővel hatott az amugy is ingerült fiatal leány kedélyvilágára, ki most már kezdett egy meghatározott czél elérésének eszméjével foglalkozni. Marat, a kiváló tudományosságú, de erkölcsi tekintetben komolyan kifogásolható conventtag, és legelkeseredettebb ellensége a rangi és születési kiváltságoknak, az általa szerkesztett : „Ami du peuple“ című lapban hideg nyíltsággal kimondá, miszerint a köztársaságnak még 200 ezer főre van szüksége, hogy végleg megszilárduljon.

Corday Sarolta az 1793. évi július elején Párisba jöve. Robespierre vagy Marat, ez volt a rajongó leány jelszava, míg végre az utóbbi személyénél állapodott meg, kiben az emberiség legelvetemültebb tagját s a forradalom legengesztelhetlenebb képviselőjét látta. Elhatározása gyorsabban megérett, mint várni lehetett. Többszöri utánjárás után végre július 13-án este bebocsátást nyert Marat-hoz, ki fekélyes baját orvoslandó, fürdőben fogadá a látogatást.

Corday Sarolta Marat felszólítására egy székelt helyezett a fürdőkád mellé, azután egy iratot vett elő, melyben állítólag azok nevei valának feljegyezve, kik a forradalom megbuktatására összeesküvének. Az egész koholmány vagy csalfogás volt. Míg Marat a névsor olvasásába merült, az alatt Corday Sarolta öltözkéből egy tört vett elő, melyet a kétségbeesés erejével egész tövig a mítsem sejtő képviselő mellébe szúrt, ki rövid haláltusa után kiadá lelkét.

A merénylet végrehajtása után, mintha céltudatos tettével lelkének békéjét visszanyerte volna, Corday Sarolta nagy önuralommal tűrte a felbőszített népharag erőszakos nyilvánulását, mely személye ellen irányult, miközben a vérbiróság börtönébe kísértetett. Megmotoztatván egy kiáltvány találtatott nála, mely a francia nemzethez vala intézve s mely telve volt a rajongás túlzásaiból eredett intelmekkel és mondásokkal.

A véstörtvényszék nem nyujtá hosszúra a szerencsétlen leány perét, ki kevés nappal később, július 17-én már a guillotine alatt állott s a lelki nyugalom és elszántság ama vidámságával vagy közönyével viselte el a halált, melyről nem lehet megmondani bizonyossággal : vajjon szánalmat, vagy csodálatot érdemel-e inkább ? Dubois és Vatel érdekes művekben örökíték meg a rajongása daczára rokonszenves emléket érdemlő forradalmi hősnő nevét.

Dr. Lázár Gyula.

L A P S Z E M L E.

Az Allg. D. Lztg. a német nevelésről és oktatásról Smith Sámuel ismert angol tanférfiutól egy közleményt hoz, melyet a nevezett lap a „Times“-ból vett átál. A közlemény elég érdekes arra, hogy mi is átvegyünk belőle valamit. „Utazásomat, így szól Smith, főleg azért tettem Németországba, hogy tanulmányozzam, ezen ország esteli (tovább képző) iskoláit s megismerjem a né-

Folytatás a mellékleten.

met nevelés szellemét. Előre bocsátom, hogy a német birodalomban minden állam maga rendezi oktatás ügyét, minél fogva a birodalom különböző részeiben más-más oktatási törvény és berendezés levén, az oktatás állapotjáról általános adatokat nyújtani nem könnyű.

Azonban minden figyelmes szemlélő észreveszi, hogy az iskolázás ezen országban jó. Itt nincs ugynevezett műveletlen osztály; nincesnek nevelés és oktatás tekintetében elhanyagolt gyermekek. A társadalom mindenik osztálya magasabb fokán áll a műveltségnek, mint Angliában. Semmi sem tűnt nekem annyira fel, mint az alsóbb, a munkás osztály műveltsége. Pinczér, kapus, cseléd, vezető stb. annyi jártassággal bírnak a történelemben, földrajzban s a tudomány egyéb ágaiban, a mennyit Anglia hasonló osztálybeli lakosainál hiában keresnénk. E jelenség okát könnyű megtalálni. Az egész nép alapos, értelmes oktatásban részesül. A német oktatás kötelező és sokkal kiterjedtebb mint az angol. Meglátogattam több iskolát s megfigyeltem tanítás módjokat. Ez egyszerű és bámulásra méltó. A gyermek fejét nem tömik, meg nem értett adatokkal, hanem a legalsóbb osztályokon kezdve gondolkodáshoz szoktatják. A tanító első célja, hogy megértesse tanítványával a tanulni valót s felébreszse bennök a tanulásvágyat.

Nem láttam semmi jelét a kifradásnak vagy unatkozásnak sem a tanítóknál, sem a tanítványoknál. Minden tanítás élőszoval, szabadon történik; a tanító legtöbbszörre a falitáblánál áll, hogy kétával kezében jobban megmagyarázza a tanítandó tárgyat. Hasonlóan mindig természetben vagy képben mutatják fel a mennyire csak lehetséges a leírandó tárgyakat.

Igy tanul a gyermek szemével, fülével, kezével. Kérdés és felelet oly gyorsan s közvetlenül következnek egymásután, hogy az egész osztályt éber figyelem foglalkoztatja. A tanítók általában sokkal képzetebbek mint Angliában s láthatólag lekésednek hivatásukért.

Az iskola nagyobb jelentőséggel bír az állami háztartásban mint Angliában. Ez úgy van Svájcban is. Zürich e tekintetben kiállja a versenyt Németország akármelyik államával Németországnak az oktatás terén nagy előnye van abban, hogy pontosan történik az iskolába járás s kellő ideig tart a tanulás. Németországon nincs olyan baj az iskolamulasztással mint Angliában. Az iskolába járást szabályozó törvények szigorúak s nem engednek ürügyet a mulasztásra. Azonban sokkal fontosabb az a körülmény, hogy a nép felfogja a törvény célját s maga óhajtja, hogy a törvényt szigorúan hajtsák végre. Németországon a tankötelezettség fiuk és leányokra nézve 14 éves korukig tart, csak kivételesen van megengedve a leányoknak, hogy az iskolát 13 éves korban elhagyják.

De ez még nem elég. A németek az oktatást az esteli és tovább képző iskolák által még 2—3 évvel megtoldják. Szászországban hetenként 5 esteli órán 17 éves korukig járnak ismétlő iskolába azon fiuk, kik a népiskolából kikerülve magasabb fokú iskolába nem mennek. Gondoskodva van arról is, hogy esetleg hetenként 12 órában tanulhassanak s buzdítják is őket arra, hogy az ilyen alkalmat használják fel. E rendszer oda fejlődött, hogy a fiatal kelnerek számára is van gondoskodva délutáni oktatásról, a mikor őket két idegen nyelvre tanítják. Nézetem szerint Szászország legmesszebb haladt az oktatás terén, de Württemberg és Baden is közel járnak hozzá. Kétségtelen tény, hogy Németországon, Svájcban s valószínűleg a kontinens más államaiban is az a meggyőződés tört magának utat, hogy az oktatást a legszegényebb néposztálynál is ki kell terjeszteni valamely alak-

ban a 16—17 éves korig. A tapasztalás azt mutatja, hogy a népek nagy előnnyel bírnak a megélhetés versenyében s több testi és szellemi munkaképességgel bírnak ott, a hol az oktatás jelzett eszméje meg van valószínűsítva. Azt hiszem, hogy a németeknél, a szegény osztály szembetűnő apadása az alapos oktatásnak köszönhető.

Tudakozódtam, hogy minő intézkedéseket tesznek a koldus gyermekek javára; de azon városokban, melyeket meglátogattam, névszerint Zürichben, Stuttgartban, Nürnbergben, Chemnitzben, Dresdában, Berlinben azt mondták nekem, hogy náluk koldus gyermek nem létezik. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy Németországon nincs szegénység; a munkás osztálynak ott is küzdeni kell a megélhetésért, annyival inkább, mert Németországon kevesebb a munkabér, mint Angliában. De úgy látszik, hogy Németországon nem található fel az elesetteknek, magukkal tehetetleneknek azon tömege, mely gyermekeit az utcára veti s a keresztyéni könyörületre bízza. Ha látjuk, hogy mit fejtett ki Németország a népesség s általános előhaladás tekintetében sok háborui mellett, melyektől a Gondviselés Angliát megkímélte, gondolkodóba kell esnünk, hogy vajjon nincs-e eltévesztve a mi kormányzásunk. Annyi bizonyos, hogy mi a nemzetek rangfokozatán mind alább-alább süllyedünk, ha a népoktatásra az eddiginél több figyelmet nem fordítunk. A részrehajlatlan szemlélő nem tagadhatja, hogy a németek már némely tekintetben felülmutáltak az angolokat, s hogy gyorsabban haladnak a fejlődés terén.

A német műegyetemek s ipariskolák felülmutalják az angolokéit; az ipar vezetői s munkásai tanultabbak, mérteketesebbek, szorgalmasabbak, mint az angoloknál. A németek mindenütt megverik az angolokat, a hol velük versenyre kelnek. Ez nem azért van, mintha a németeknek több természeti erejük volna, mint az angoloknak; sőt nézetem szerint az angol nép természettől erősebb mint a német. A németek fölénye egyedül a czélszerűbben vezetett oktatásból s annak az élet minden viszonyaiban való értékesítéséből származik.

A „Zeitschrift für Schulgesundheitspflege“ f. é. 2. füzetének kisebb közleményei közt a dohányzásnak a tanulók szellemi tehetségére való befolyásáról szól. A „Dtsch. med. Wochschr.“ nyomán megemlékszik Mantegazzának „Das nervöse Jahrhundert“ cz. művéről, melyben, az idegességet előmozdító szokások ellen keményen nyilatkozik. E közbén beszél a dohányzás befolyásáról is. Szerinte egy francia orvos és statisztikus Franciaország 17 felsőbb iskolájában vizsgálatokat tett az átlag 20 éves tanulók dohányzására nézve, a tanulásban nyert helyzeti számokkal összefüggésben. Az eredmény az lett, hogy mintegy ezer tanuló közt a közep-helyzeti szám nem dohányzóknál 16, gyengén dohányzóknál 19, erősen dohányzóknál 22 volt.

A helyi kerületi iskolai tanács, a kerületi tanfelügyelő indítványára, felszólította az összes iskolai előjáróságokat, hogy a szerda-délutáni házi feladatokra nézve, az eddigi tapasztalatok nyomán tegyenek jelentést, hogy a tanítók megterhelése nélkül, a gyakorlóoknak az iskolában való czélszerű alkalmazása által, az említett házi feladatok elhagyása esetében is el lehet-e érni a tanítás célját s biztosítani eredményét?

EGYESÜLETI ÉLET.

A kolozsvári állami tanítóképző ifjusága m. hó 19-én délután tartotta meg Boér Gergely zenetanár vezetésével önképzőköri zárünnepélyét. A csinosan feldíszített nagy terem a hallgatóság zsúfolásig megtöltötte, s majdnem ugyanannyi hallgató kívül a zeneterem nyitott ablakainál. A mű-

sorozat 14 pontból volt összeállítva s csaknem négy órányi időt vett igénybe. Megnyitó volt egy templomi karének (Haydn-tól) négyes szólamban orgonakísérettel. Azután a titkárs olvasta fel jelentését, melyben az önképzőkör egy évi munkásságáról és vagyoni állapotáról számolt be.

E jelentésből valamint a bemutatott két szavaltból örömmel győződünk meg, hogy a kolozsvári áll. tanító-képezde jól fogta fel feladatát s önképzőkörében is szép eredménnyel neveli a leendő néptanítókat.

A titkári jelentés után következtek felváltva az ének- és zenedarabok és a szavaltok. Volt egy dalegyveleg Beil V.-től összeállítva; azután népdalok Szentirmaitól; továbbá dalárinduló Erkel F.-től; végül dalár-szózat id. Ábrányi K.-től; mindegyik négyes szólamban, szabatosan és teljes hatással előadva. Közbe felváltva jöttek a zenedarabok. Előbb egy trio Wéber F.-től (a. Larghetto b. Alla Polacca,) melyet 22 növendék játszott 1. és 2-dik hegedűn s a 23-dik kísérté zongorán. Ily tömeges hegedűdarab volt „Alla stella confidente.“ (Fauchaux Op. 30), mely 1. és 2-dik hegedűből, hármonimból és zongorából álló quartett egyik fénypontja volt az ünnepélynek. Jöttek azután „Népdalok és csárdások“ Poor V.-től, melyeket 1-ső hegedűn is 6, a 2-dikon is 6 növendék játszott, 2 pedig kísért zongorán 4 kézre. Volt két zongora-szó; az egyik „Ein flüchtiger Gedanke“ Krispintől s „Szövetség-induló“ Rausnitz S.-től, a másik „La favorite“ (morceau de concert) J. Aschertől (Op. 74), melyeket egy-egy IV. éves növendék adott elé kellő szabattossággal és dícséretet érdemlő technikával. Ugyanily szép és szabatos előadás volt a hegedű-kettős is zongora kísérettel, melyet 3 növendék játszott el a hallgatóság tapsai által megjutalmazva.

Habár évek óta megszoktuk, hogy ez önképzőköri zár-ünnepélyek Boér Gergely zenetanár vezetése alatt mindig sikerültek és a műértő hallgatók teljes meglegedését is mind annyiszor kiérdemelték, még sem mulaszthatjuk el minden alkalommal kifejezést adni egyfelől a képezdei ifjúság törekvését és meglepő előhaladását, másfelől a zenetanár úr fáradhatlan buzgóságát és minden tekintetben sikeres tanítási módszerét illető elismerésünknek. Mi, a kik tudjuk, hogy a növendékek csaknem mindnyájan a szó teljes értelmében minden zenei ismeret nélkül lépnek be a képezdebe, s az éneklésből is vajmi kevés alapot hoznak magukkal a megelőző tanítványoktól; a kik tudjuk továbbá, hogy a zenei tárgyakra a képezdekben túlságosan felszaporított különféle tantárgyak mellett aránylag mily kevés idő van kiszabva; a kik tudjuk végül, hogy e növendék-korban még teljesen kifejlett énekléssel vajmi kevés tanuló rendelkezik; még nagyobb mértékben tudjuk méltányolni és felismerni Boér Gergely zenetanár buzgó fáradozását és szakértelmét. Hogy a képezdei önképzőkör, mely csak névleg állandó, de tagjaiban évenként változó, mert a már képzettebb negyedéveseket újak, kezdők váltják fel, állandón meg tudja tartani azt a magasabb színvonalat, melyre még akkor felküzdötte magát, midőn a képezde több növendékekkel és így több alkalmas erővel rendelkezett, kiválóan a Boér Gergely zenetanár úr érdeme.

E meggyőződésnek adott kifejezést az ünnepély végén Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő, az ifjúsághoz intézett buzdító beszédében s a Boér Gergelynek mondott szívélyes köszönetében.

Egy tanító.

A kolozsmegyei tanítótestület központi köre május 25-én tartotta meg évi II.ik rendes gyűlését a tanítónő-képző intézet helyiségében.

A gyűlést fél tíz órakor nyitotta meg dr. Lázár Gyula köri elnök. Melegen üdvözölte a megjelent tagokat s örömeinek adott kifejezést a felett, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter már több irányban megígérte a tanítói nyugdíj törvény módosítását s ez által jelét adta annak, hogy a néptanítók ügyét szívén hordja, s a népoktatást közelebbi

gondoskodása körébe szándékozik vonni. Miután Váradi Albert jegyző felolvasta a múlt gyűlés jegyzőkönyvét, Kiss Sámuel tett jelentést, Kovács János nyilvános tanításáról, ki az ev. ref. hitelvel elemi iskola második és harmadik osztályában számtant tanított. A b. bizottság a tanítást sikerültnek nyilvánította; azonban megjegyezte, hogy a tanterem a gyermekek létszámához képest igen kicsiny. E jelentésnek tudomásul vételét követte a Binder Laura felolvasása, melynek czíme: „A növényvilág és költészet.“

Felolvasó szépen fejtegeti s megragadó példákban mutatja ki, hogy mily szoros viszonyban van a növényvilág a költészetrel és hitélettel. A virágok az ókor hitregéinek is kedvencei voltak. A mythologia szerint az adonis, narcissus, jáczint, borostyán, cyprus stb. stb. átvarázsolt alakjai egy-egy eszményített kedves személynék, kit az égiek növénynévé változtattak. A druidák vallásos tisztelettel illették azon fát, melyen a tél pusztaságában zöldellő fagyöngyöt találtak. A bűvös-erejű aranykardra ez adta az eszmét.

A költők minden korban kiváló előszeretettel fordultak a növényvilág felé. Sokszor az egész hangulatot egy szép költeményre egy jelenet sugalmazta a virágok életéből. Vörösmarty „Szép Ilonka“-jának alaphangját e szavak adják meg: „Hervadása lilomhullás volt.“ A világ-irodalom költői, de nálunk is Arany, Berzsenyi, Gyulai, Petőfi, Tompa stb. legszébb hasonlataikat s metaphoráikat a virágok életéből veszik

A virágok alakja, színe, illata szébbnél-szébb költői gondolatok megszületését idézték elé.

Mindezt szép és találó idézetekkel bizonyítja felolvasó. Egészen beleéljük magunkat a költők gondolat körébe, Tompa gyönyörű virágregéi megelevenülnek lelünkben.

Ezek után alkalmat vesz a felolvasó rámutatni azon elvekre, melyek a növénytan tanításánál kivált leányiskolában szem előtt tartandók

A természet az életörök, szépségnek, czélszerűségnek, előre gondoskodásnak számtalan jeleit rakta le a növényországban. A Sierra Nevadán vannak fák, melyek 3000 évesek. Ázsiában most is mutogatják azt a fát, mely alatt Nagy Sándor megpihent. A legkisebb virágnak szírmái, pontozatái, színei mindmennyi magasabb rendű czélnak szolgálnak eszközü. Tévesztett eljárás lenne egyoldaluan realis irányban tanítani a növénytant. Hagyjuk ezt a chinaiaknak. Itt bemutat egy részletet a chinaiak realis irányban kezelt növénytanából. Átaláiban hibáztatja azt a tanítást, mikor a tanító a fajok s egyedek megnevezésére fekteti a főszólyt.

A tanulás s gyönyörködtető elem a növények élettani tanulmányozásában található fel. Erre kell irányozni a tanuló figyelmét. A gyűlés a szép és tanulságos felolvasást élénk figyelemmel hallgatta végig, s a felolvasót lelkesen megeléjenzte

Ezután Propper Ferencz tartott szabad előadást „Az írás tanításáról általában.“

Előadó fontos tárgynak tartja a népiskolában a szép írást, de úgy találja, hogy annak tanításában több szabályszerűség lenne szükség. Visszapillantást tesz az ütenyírás történetére, s annak fejlődési mozzanataira. Említi, hogy ahhoz eleinte még azt is szükségesnek tartották, hogy a tanító balkézrel írjon a gyermekek elé. Ezt be is mutatta. Balkézrel csinoson leirt egy szót a fekete táblára. Előadó a balkézrel írást szükségtelennek tartja. Az ütenyírást sem pártolja. Azután beszél arról, hogyan kell ülni a gyermeknek az asztalhoz, hogyan kell tartania a tollat. Nem tartja lehetségesnek, hogy mindenik gyermek egyenlőképen fogja a kezébe a tollat. A tolltartás nagymértékben függ az illetőnek izmaitól, szervezetétől, kezétől. E tekintetben négyféle kezlet lehet megkülönböztetni. Mindenik más tolltartást tesz szükségessé. Átalában jó, hogy ha a toll a kézben olyan állást vesz, mely szerint a toll rudja a papír lapjával alkosson 45 fok szögöt.

Ismerteti a Schubert nürnbergi orvos által ajánlt rendszert a betűfektetésére nézve. Nem helyesli, hogy a betűk függőlegesen álljanak, jobb, ha egy kissé jobbra dőlnek, mint a hogy most írunk.

A mell álljon párhuzamosan az asztal szélével, mind a két kar nyugodjék az asztalon, úgy-hogy a támaszt képezze a balkar; de a papírt balra kell fordítani, nem pedig úgy helyezni, hogy alsó széle párhuzamosan legyen az asztal szélével.

Fontosnak tartja arra ügyelni, hogy a gyermekek ne írjanak sebesen. A tárgyhoz tartozó felszólalások beveződése után a gyűlés mindkét előadónak köszönetet szavazott. A jegyzőkönyv hitelesítésére Dézsi László és Binder Laura tagtársakat kérte fel a kör. Ezzel elnök köszönetet mondva a tagoknak s érdeklődő hallgatóságnak az ülést bezárta.

I R O D A L O M.

A földrajz alapvonalai kapcsolatban Szilágyi megye és környéke rövid földrajzával. A legújabb miniszteri tanterv alapján, a népiskolák III. osztálya számára. Írták *Boér Miklós* és *Bardócz Pál*. Ára Szilágyvárm. térképével együtt 25 kr. Zilah, Takács Lajos. 1888.

(Folytatás)

De másfelől beszélnek szerzők olyan dolgokról is, a melyek a 9 éves gyermekre nézve hiábavalók; őt nem is érdekelhetik; nem tartoznak reá. Így a lakosok című cikkben ezeket olvassuk: „Az iparosok kiképzésére az iparhatóság ügyel fel, a mely intézkedik az iparügyekben is (az iparostanulók és a mesterek közt kötött szerződéseket megerősíti; az iparos-segédeknek munkakönyvet ad, a melylyel vándorolhatnak és a vándorlás után kiállítja az iparendélyt a tanult mesterség folytatására).“

Ez érettebb tanulóknak vagy ipariskoláknak való tárgy. Mit tudja az a 8-9 éves gyermek: mi a szerződés, a munkakönyv, az iparendély stb.? Aztán mire valók az ilyen frázisok: „Nagyon fontos állásuk van ám a hivatalnokoknak is! Ők intézik el az emberek ügyes-bajos dolgait; a perlekedő felek közt igazságot tesznek és a bűnöst megbüntetik. Szent hivatást töltenek ők be, s nélkülök rend és béke nem lenne az emberek közt.“ (?)

El lehet ugyan mondani az efféle is; de azt hiszem, fölösleges, azaz nem helyén való; aztán mi köze mind ehez annak a kis gyermeknek?

Az is igaz, hogy nagy tévedést követnek el szerzők akkor, s talán a legnagyobbat, midőn erre tanítják a gyermeket: „a kinek anyanyelve a német, az a német nemzet fia, a kinek anyanyelve az oláh, az az oláh nemzeté.“ A helyett, hogy arra tanítnák: a ki Magyarországon született és Magyarországon él, az magyar honpolgár.

Pedig azt nem mondhatom, hogy a honszeretet érzelmét nem törekednek ápolni. Ugyan abban a cikkekcskében ezt mondják: „Ne feledjétek el szép anyanyelveteket soha, hanem igyekezzetek azon, hogy azt helyesen beszéljétek és írjátok. Tanítsátok meg más nép fiait is e nyelvre; hadd ismerjék meg annak szépségeit.“ (31 lap.)

Hanem a „Földrajz“ című olvasmányban (32. lap) már olyan tulságos entuziasmusba jönnek, hogy elfeledik, a mit előbb magok is elmondottak hazánkról, hogy t. i. az erdőkben vadállatok élnek: medve, farkas stb. (10. oldal); s így szólának: „... a magyar földnél szebb hely nincs sehol, itt nem élnek ragadozó vad állatok, mérges kígyók!“ Elfeledik, hogy a székely földön, a radnai, a mármarosí havasok közt stb. hány csikó, borju, marha esik évenként áldozatul a farkasok és medvék étvágyának. Elfeledik, hogy Magyarország déli részein a homoki vipera, Budapest, Kolozsvár, a Retyezát vidéken sőt a Tátra vidékén és más helyeken a keresztes vipera nem tartozik egyáltalán a ritkaságok közé.

Aztán a következő cikk-első bekezdésében csakugyan

hamisan határozzák meg a „rajz“ fogalmát. „A rajz adja nekünk a tárgy kicsinyített képét.“ (Különb. nyelvtanilag sem helyes ez a mondat.) Meglehet, hogy a gyermek eddig csak ilyen rajzokkal ismerkedett meg; mind a mellett ilyen hamis meghatározást ebben az esetben sem szabad adni. Hogy fogja helyre hozni a tanító hibáját és mivel menti magát majd mikor a gyermek péld. a természetrajz tanulása alkalmával egy virágnak, egy bogárnak vagy más effélének a nagyított képét fogja meglátni a természetrajzi ábrák között??

A mi aztán a módszert illeti, igaz, hogy nem az általánosabban elfogadott, s elterjedt módot követik: nem kezdik ugyanis a földrajz tanítását a tanteremmel és a helységgel. S ezt valószínűleg azért, mivel a megye minden tanítójának igényei szerint nem írhatták a könyvet, s így inkább más úton indultak meg. Igaz, hogy ha a tankönyvíró a saját községéből kiindulva kezdi a módszeres előadást, ez legalább mintául szolgálhatna (?) a többi községek iskoláira nézve is.

Menti azonban ezt az eljárást azon körülmény, a mit már említettem is fenneb, hogy olyan fogalmakkal kezdik a tanítást, a melyek már részben a beszéd- és értelemgyakorlatokból ismeretesek, s így mégis megkönnyítik az értelem munkáját, mert ismert fogalmakról térnek át a kevésbé ismert és ismeretlen fogalmakra.

Kérdéseket is alkalmaznak az egyes olvasmányok után; e kérdések megkönnyítik a tanító munkáját, s a gyermeket tájékoztatják arról, hogy az egyes cikkekben mi a lényeges, mit kell emlékezetben tartaniok.

(Vége köv.)

Binder Laura.

Megjelent az *Orbók Mór* által szerkesztett „Pædagogiai Plutarch“ 21-22-dik (kettős) füzeté, mely a III-dik kötet 1. és 2-ik füzetét teszi. E füzet tartalma: Dr. Berzeviczy Albert, dr. Gerevich Emiltől, Herbart Frigyes Regéczy Józseftől; Kovácsi Antal, Boros Györgytől; dr. Németh Antal, Lasz Samutól; Fonyó Pál, dr. Pápay S.-tól Simay István, Gömörly Viktortól. A jól sikerült aczképekkel díszített és csinosan kiállított művet melegen ajánljuk a tanférjak figyelmébe. Az I. és II. kötet ára füzve egyenként 2 frt., díszkötésben egyenként 2 frt. 80 kr. A 21-22. füzet ára 40 kr. Megrendelhető Heckenast G. utóda: Drotleff Rudolf könyvkiadónál, Pozsonyban.

Utmutató a pályaválasztás könnyítésére. Összeállította *Dr. B. Ára* 20 kr. Nagyszében. 1889. Schmedicke A. könyvkereskedése. E 10 lapra terjedő csinos kis füzet betűrendben elsorolja azon pályákat, melyek az ifjak előtt nyitva állanak; megjelöli azon előtanulmányokat s vizsgálatokat, melyek egyik vagy másik pályához szükségesek. A szülők és ifjak jó hasznát vehetik. Ajánljuk figyelmükbe.

Gyertyánffy-Kiss-Radó ABC és olvasókönyv. Ára 20 kr. Budapest, Mehner Vilmos.

Magyar Nyelvtan. Polgári és felső népiskolák első osztályának számára. Írta *Udvarhelyi Gyula*. Budapest. Franklin-társulat. 1889. Ára 50 kr.

Magyar Nyelvtan. Polg. és felső népisk. második oszt. számára. Írta *Udvarhelyi Gy* Budapest. Franklin-társulat. 1889. Ára 40 kr.

A Herbart iskola nevelési elveinek története. kritikája és alkalmazása. Írta *Regéczy József*. tk. igazgatótanár. Első rész: Herbart és követői. Nagyszombatban, 1889. Horovitz Adolf. Ára 1 frt.

A faragászat meghonosítása érdekében. Kiadja: az „Aradvidéki Tanító-egylet.“ Arad. Gyulai Istvánnál 1889.

A magyar néptanító anyagi helyzete. Írta *Ember János*. Második kiadás. Ára 50 kr. Ungvárott, Lévai Mór kiadása. 1889.

V E G Y E S E K

— **Tankönyv engedélyezés.** A vallás- és közokt. miniszter az országos közoktatási tanács birálata alapján a Paal Ferenc kolozsvári áll. tképezdei igazgató és Kiss Sándor kolozsv. keresk. akadémiai és iparisk. igazgató által az alsófoku ipariskolák számára írt és szerkesztett olvasókönyv III. kötetét. f. évi május 7-én 16.604—1889. sz. a. kelt rendeletével általános engedélyezte. E művet, melyet a tanügyi sajtó és az ipariskolák köztetszéssel fogadtak, használatba vételre a legmelegebben ajánljuk. Az I. és II. kötet 14.835—1886. min. sz. a. lett engedélyezve.

— **A magyar nyelv tanítása a népoktatási intézetekben.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. évi május 17-én 21.997—1889. sz. a. kelt rendeletében arra hívja fel a kir. tanfelügyelőket, hogy tegyenek jelentést egy havi záros határidő alatt arról, hogy az 1879. évi 18. t. cikk határozatai s ezeknek pontos végrehajtása céljából 1885. máj. 28-án 20.301. sz. a. kiadott körrendelet alapján a legközelebbi idő alatt minő haladás, illetve előmenetel történt a magyar nyelv tanításában az összes népoktatási intézetekben.

— **Nyári gyermek-menházak megyénkben.** Kozma Ferenc kir. tanfelügyelő Kolozsm. közig. biz.-nak mult hó 13-án tartott ülésén indítványt tett az iránt, „hogy a megyében létező községi és állami iskolák iskolaszékei, illetőleg gondnokságai szöllittassanak fel, az iskolában a kövizsgálatok lejártával óvodaszerű foglalkozással bíró gyermek-menházakat szervezni a tanítók, illetőleg a tanítónők vezetése alatt, kiknek fáradságuk némi jutalmazására mérsékelt díjak szedhetők a szülőktől s esetleg községi segély is vehető igénybe.“ Az indítványt a biz. elfogadta s ennek értelmében körlevél kibocsátását határozta el. Nagyon szép. Reméljük senkinek se fog eszébe jutni, hogy ezen új munkát ingyen kívánja a tanítóktól.

— **Az iparoktatás érdekében.** A vallás- és közokt. miniszter felhívására a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter f. évi április 27-én 21.088. sz. a. kelt rendeletében utasítja Kolozsvár város tanácsát az ipariskolák tanulóival, illetve ezek mestereivel szemben követendő köteles eljárás pontos végrehajtására. Különösen figyelmeztette a tanácsot az ipartörvény 61. s 62. s a végrehajtási rendletnek pedig 18., 20., 21., 22. §§-aira s felhívja, hogy utasítsa az elsőfokú iparhatóságot, hogy az azokban foglalt rendelkezéseket mindig pontosan teljesítse s a netalán kibárást elkövetők ellenében a törvény 175. §. a) pontját alkalmazza.

— **A „Talmud“ iskolák hatósági ellenőrzőse.** Kolozsvár város közigazg. bizottsága kérdést intézett a vallás- és közokt. miniszterhez, az izraeliták által fenntartott tanító iskolák hatósági ellenőrzése tárgyában. A miniszter válaszában kijelentette, hogy ily iskolák felállítása s azokban a vallástanítás meg van engedve, s a hatósági ellenőrzés ezekkel szemben csakis egészségügyi tekintetből gyakorolható, felügyelvéen még arra, hogy iskolaszerű berendezéssel birjanak s a rendőrség által nyilvántartassanak.

— **Jótekonyság.** Gazi József, nyugalmazott tanár mint több év óta mindig, ugy az idén is 10 frtot volt szíves ajándékozni a kolozsvári áll. tanítóképző intézet önképzőkörének Fogadja a kegyes pártfogó e szíves adományért az önképző kör kálás köszönetét. Kolozsvárt, 1889. május 30 án. Az elnökség.

— **A tanítók nyugdíjügye.** A biharmegyei tankerületi tanítótestület az orsz. tanítói nyugdíjtörvény revisója tárgyában kérvényt intézett a képviselőházhoz. E kérvénye pártolására felhívta az összes hazai tanítótestületeket és tanítóegyesületeket. Kérvényében arra kéri a képviselőházat, hogy az 1875. évi 32. t. cz. akként módosíttassék, hogy a tanítók

nyugdíjazása olyan kules szerint történjék, mint azt az 1888. évi XI. t. cz. az állami tisztviselőkre nézve elfogadta. Arra is kéri a képviselőházat, hogy az orsz. tanítói nyugdíjalapnak eddig adott 150.000 frt évi segély ne vonassék meg. E kérvények pártolására küldöttség által felkérték Tisza Kálmán miniszterelnököt, gr. Csáky A. vall. és közokt. minisztert. Berzeviczy A. és Gönczy P. államtitkárokat s a biharmegyei orsz. képviselőket. Tanítótestületünk közp. választmánya közelebről tartott ülésében tárgyalta a biharm. társaság felhívását. Örömmel és pártoló tudással vette a mozgalom megindítását, de a közokt. kormány által úgy a biharmegyei, mint a vasmegyei tanítótestületek küldöttségeinek adott s már ismeretes megnyugtató nyilatkozatok, valamint az orsz. gyűlésen a közokt. költségvetés tárgyalása alkalmából a nyugdíj törvény mielőbbi revisioja és a nyugdíjalapnak adott évi segély fenmaradása tárgyában tett örvendetes kijelentések után külön felterjesztést tenni nem tartotta szükségesnek.

— **Kövizsgálatok.** A bánffy-hunyadi áll. iskolákban a f. tanévi vizsgálatok május 26-án kezdődtek s június 23-án végződnek.

— **A honalapítás ezred éves ünnepe.** Eötvös K. Lajos Háromszék m. kir. tanfelügyelője buzdító felhívást intézett a tankerületében levő népiskolai hatóságokhoz, hogy ünnepeltessék meg iskoláikkal a honfoglalás ezeréves évfordulóját; ismételjék ez örömnüncpet ezután évenként addig is, mig nyolcz év múlva az egész nemzet megtartja az országos jubileumot. Az ünneplésre alkalmasnak tartja a tanfelügyelő a tavaszi kirándulásokat, falun az évszázó vizsgálatot. Az ünnep a szabadban az egész község előtt történjék, a hol többféle jellegű vagy fokozatos iskola van, mindannyinak együttes közreműködésével. Az ünnepség tényezői lehetnek: ének, szavalás, színjátékszerű párbeszéd, tornaversenyek, játékok, katonásdi, tánc, jutalom, zászló- és kokárda osztás. E célra a tanfelügyelő egy iskolai színjátékot is írt, melynek bevezetését lapunk más helyén közöljük.

— **Pályázat.** A „brassómezei hivatalos tanítótestület“ központi választmánya pályázatot hirdet a következő tételekre: a) „Egy beszéd- és értelemgyakorlati és egy olvasástanítási leckén bemutatandó, hogy a népiskola ezen tárgyai a II. osztálybeli anyanyelvi tanítás eszközéül miként használható fel.“ Pályadíj 2 drb. cs. kir. arany. b) Népiskolai használatra két hangra megenésítendő Zajzoni Rab István ily című költeménye: „A leány mező“, melynek első strófája: „Szent Ilie napján, Zajzon vize partján Oláh lányok, magyar lányok — Piros rózsák, tulipánok — Vidám tánczra keltek; Szép ünnepnap öröme Pántlikát viseltek.“ Pályadíj 1 drb. cs. kir. arany. Mindkét díjra pályázhatnak a brassómezei hivatalos tanítótestület tagjai; pályázati határidő 1889. évi szeptember 1-je, mely időig az idegen kézzel írt s a szerző nevét rejtő jellegű levélke kíséretében a pályamunkák Brassóba Józsa Mihály tanítótestületi titkárhoz küldendők. Később érkező munkák a pályázatból ki vannak zárva. A pályadíjak a kellő időben beérkezett munkák közül a legjobbnak az 1889. évi őszi testületi közgyűlésen fognak nyilvánosan kiadatni. Csak egy-egy pályamunka érkezése esetén a bíráló bizottság indokolt véleménye dönt. Brassóban, 1889. május 27-én. A központi választmány nevében: Bede Dániel elnök Józsa Mihály titkár.

TARTALOM: A III. egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága központi választmányának Felhívása. (Bizottsági véleményes jelentés és a választmány határozata). — Az elemi népiskolai énektanítás kérdéséhez. (Vége köv.) *Tóth Károly.* — Iskolai millenniumok. — Tárcza: Nőalakok a francia forradalomból. III. *Dr. László Gyula.* — Lapszemle A németországi népevelésről. — Egyesületi élet. — Irodalom: Könyvismertetés. Szilágy megye földrajza. (Vége köv.) *Binder Laura.* — Vegyesek.